

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 20. ЈАНУАРА 1882.



ПОЗОРИШТЕ.



УРЕЂУЈЕ А. ХАДИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплатата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном стану, у Новоме Саду.

ПЕСНИЦИ И ГЛУМЦИ.

I.

(Наставак.)

Тај дан слави „Théâtre français“ сваке године, приказујући „Силом болесника“ у целини, док се иначе последњи табло, т. ј. промоција изоставља. На смртни дан молијеров има ова церемонија врло свечан значај. У сред позорнице уздизје се место, на ком је столица председника доктора. Пред том столицом је на ступу красно попреје молијерово, које је израдио Худон; с десна и с лева позорнице низу се клупе. Застор се диже: сви чланови „Théâtre français“ излазе, трагични и комични, први и последњи, мушки и женски чланови, сви што их год има. Сви су у првеним докторским мантијама и високом докторском шепширу, неки са знаковима лекарским — нарочито оријашком штранџаљком — све два по два. Лагано пролазе позорницом; публика их, по другим њиховим заслугама, редом одликује, овога више, онога мање. За тим поседају на клупе. У спроводу последњи је председник и уз њега они глумци, који су суделовали у „Силом болеснику.“ Музика је занемила. Почиње испит, како га је Молијер прописао. Код другога „ј и го“, т. ј. код последње молијерове речи, дигну се сви чланови са својих седишта, те настаје подужа, свечана станка, иза које опет сви седну и церемонија се одигра до краја. На свршетку сви ступе пред попреје, ту положе лавор-венце, а најстарији члан позоришта овенча венцем великим уметнику главу.

Овако у Француској и публика и само позориште поштује своје уметнике. Тиче ли се ова светковина више писца Молијера или глумца Молијера, не треба ни рећи. Тамо су на чисто, да је глумац, као уметник, врло важан ступ уметничког завода, али песник да је управо темељ-

ни ступ, на ком је сва тежина зграде. У Француској прате песника и његов рад запетом раздознашћу и саучешћем; глумца радо имају, али он се мора поштено знојити, да стече назив уметника. За то у Француској сами глумци, позоришне управе, позивљу књижевнике (драмске) у своја већа; песници и критичари имају прву, често и одлучну реч не само при састављању репертоара, него и на самим пробама.

Колики је углед француских писаца на позоришту, томе је доказ и Виктор Иго, Сарду, Ожије, Феље, Гондине, Дима и други — писци, којима позориште има да захвали што је процветало, а колика је љубав за те људе у народу, доказује и овај случај. Пре више година умрло је некакав војник, десетник и оставил опоруку: „Последња ми је воља, да урежете на мом гробу: „Овде почива човек, који је веровао у Виктора Ига.“

Што се тиче глумца, опажа се у опште, да они највише уживају угледа на немачким позорницама, тако, да њихова слава потамњује имена знаменитих и најзаслужнијих драмских књижевника. Глумцу, који је годинама и својом вештином стекао име уметника, не може ни један разборит човек завидети ту славу, јер она га подстиче на рад и истрајност; али ко посматра друштвени положај књижевника крај глумца у Немачкој и Аустрији, тај мора признати, да је из тога друштвенога положаја проистекло оно абнормално, готово развраћено стање немачких позорница, против чега се позоришни управитељи последњих десетак година узалуд боре. Томе развраћеном стању има се приписати, да међу толиким немачким

позориштима у Европи само једно (дворско позориште у Бечу) има правога уметничкога благослова.

Кад смо се усудили рећи, да ни у нас пешник књижевник не заузима заслуженога места, да не ужива довољна угледа ни уплива у позоришту: онда нам беху пред очима напртане две слике позоришта францускога и немачкога.

За којима да се поведемо? Шта управо недостаје нашем позоришту?

О том размишљати било би корисно, ако се томе храму уметности признаје културна задаћа у историји народа. Али већ сада смећо желити, да у нас не буде никада, како је већ данас у Немачкој: да публика не сматра позориште огњиштем уметничкога уживања, него забавиштем; да светина, разкалашена рђавим обичајима подноси и најгрђе грешке против начела естетике; да само позориште за тим иде, не би ли задовољило укусу времена и ћудима светине; да на послетку народ узвишију глумце уметнике над књижевницима, и то на штету самој уметности. Ово је нездрав појав у друштвеној животу и сваки пријатељ правога напретка мора му на пут стати.

II.

Не баш у нас, али за цело у Немаца и Француза овога је стоећа број драмских писаца тао нарастао, да им имена не би могао стрпати у књигу. Па ипак, колико је тих имена заиста познато Европи? А колико опет од ових познатих заиста заслужују стечени глас? Огромна ве-

ћина тражи славу у томе, да вешто — рецимо уметнички — употреби слог, фразу, помодне слике и прте, да згодном формом заодене помодне осећаје свога времена. Према томе дакле ваља и оцењивати драмска дела овакових писаца по сталној конвенционалној системи. Њихова вредност или невредност мери се по томе, у колико се та дела приближују или удаљују од речених својих цели.

Главницу познавања људи и осећаја умножити — то је дар оне мањине драмских писаца, којих се дела не оцењују по споменутом мерилу, којих дела немају споменутих цели. Ова пак мањина не може и не ће тако скоро истиснути дивље и напрасите већине.

Није дакле наде, да би управо наше позориште могло штогод допринети томе, да на уметничким даскама у опште завлада класичка дисциплина. Али наше позориште дужно је бринути се само за себе и за своју будућност. Треба дати важности и нужна угледа строгој, искреној критици. Не мора се све, што није савршено, избацити; али се мора рећи: то и то не ваља. Само ће се тако постићи, да чисто злато тим лепше сијне уз нечисту патворину.

Кад већ говорим о критици, нека ми је до-звољено истакнути велико правило најгласовитијега до данас драмскога критичара Лесинга. По том се правилу баш у нас нерадо владају, шта више већином га и не познају они, који би га понајпре морали познавати.

(Свршиће се.)

ИСТОРИЈА

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Ултимо“. Шаљива игрв у 5 чинова, од Густава Мозера, с немачког превео А. М., приказана је 16. јануара о. г.)

Једна од најбољих шаљивих игара, што их има репертоар наш, прешила је горњег дана преко позорнице наше. Имали смо прилике видити ту глуму и прошле позоришне сезоне; али каква разлика између оне и ове представе! Овда је давао Лебрехта Шлегла пок. Сава Рајковић, један од најбољих интерпрета такве врсте улога, код нас Срба за цело баш и најбољи. Он нам умре, а на његово место ипак добили још никако такву сна-

гу, која би га достојно, или бар приближно, могла заменити. Г. Банковић је за нужду морао се примити те улоге, која никако није за њега. Лебрехт је врло важна улога, а кад је прикаже глумац, коме — не долikuје, онда се јако штети утисак целог комада. Лебрехт је добричина, а г. Банковић је био озбиљко; Лебрехт ради све по типару, па опет промишљено, а г. Банковић је био хладан и некако навијен.

Но што је глума у Лебрехту изгубила, добила је за то у Рајнхарду Шлеглу, ког је приказао г. Лукић на место г. Зорића. Г. Зорић је свој гњев само искашљавао, а г. Лукић се баш запста љутио; г. Зорић броје у

тњеву смешан, јер је био ћошкаст и усилјен, а г. Лукић је био природан, као што су већ ти професори.

И улога Бруна Бернта дошла је у друге руке, у руке г. Димитријевића. Пре тога ју је имао г. Лукић. Улога је мала и неизнатна, али опет захтева пажњу. Г. Димитријевић био је са свим добар; као бојазњиви, стидљиви љубавник много бољи од г. Лукића, у чијој природи лежи више нека бујност, снага, него да изражава ситне узисаџичне.

Улогу племића Хаза давао је г. Р. Поповић са свим природно. И маска је одговарала том племенистом шмо-кљану, који, кад не зна шта да каже, а он брже боље изчи: „Тако ми поштења!“ јер ту не мора ништа мислити.

Остале улоге беху у истим рукама, у којима су биле пре. Да их те снаге добро приказале, није ми нужно ваљда ни да кажем.

М. С—ћ.

П О З О Р И Џ Т Е .

* (Народно збориште у Загребу.) (Свршетак.)
„У једном чину, — након увертире, која доноси неке мотиве главних арија — карактеристичан је куплет Серполете, што га пева уз пратњу збора, куплет: „Ја знам“ (on dit) уз који је написао српски збор, а иза њега пева Серполета причу о свом мистеријовном пореклу (Rondo D-Dur 2/4). Овај нас призор сећа на дотичну сцену о кљевети у „Севиљском бријачу“, исто тако као што је призор сајма прилично оно исто, што је сајам Ричмондска у Флотовљевој опери „Мартин“. Њежно замишљен је напев Гренишса (Oj, у слободи, морнар нам броди), за којим следи карактеристична „песма звона“ и лепи валцер Ханријев. Са четвороструким збором завршује први чин, који се састоји из две слике. Други чин отпочиње с кратким ант-актом, у ком мелодију воде изменице пухала, нарочито кларинети и хобоа, крепким терцетом (Жермена, Ханри и збор) улавају морнари у стари град корнелијски; Жермена пева сентименталан куплет, красан љубавни дует с Ханријем, а после величкога квинтета завршује акт опет напевом о звонима. У последњем чину важну улогу игра полуудели старац Гаспар, који пева куплете, који одају тмину његова духа; главба је пак карактеристична; (G-Moll) оно, што за тиме следи (песма о цидру) доста је банању; светла још је тачка лепи валцер Гренишса (На пустом жалу стах) а с напевом о звонима свршава се и последњи чин.

Корнелијска звона певана су први пут дне 19. априла 1877. у парижком зборишту „Des folies dramatiques“, за које су и писана; складатељ посветио је то своје дело своме учитељу, чувеном професору Јулију Дипрато. Из Париза прошила су звона мал не целим светом; у бечком зборишту „An der Wien“ певана су редом до 100 пута, а и данас још су на репертоару. Но није ни чудо, што је то делце стекло особиту популарност. Грациозна — ретко банањна — главба, вешти контрапункт, и светлећи се колорит у инструментацији, мора на први мах да предобије пријатеља ове музикалне врсте, нарочито први чин пун је, шта више и преобилан, дражесних глазбених фраза, а носиоцима главних партија широко је поље, да могу заслуга стечи.

А сад коју о првој представи, која је већим делом добро успела.

На првом месту споменути нам је г. Сајевића, који је не лаку улогу старога тврдице Гаспара врло добро карактеризовао. Призор застрашивања у другом чину одиграо је изврсно, не мање добро и призор будила у трећем чину. Попевку у лудилу отпевао је великим осећајем и тачношћу, па је стекао и бурни аплауз. Проваје г. Сајевићу текла глатко, што код других није било.

Гђица Прикрилова и Крамбергерова ваљано су одиграла своје улоге. — Гђица Прикрилова била је дражесна Серполета, па и неке куплете, у колико јој то њезина средства допуштају, добро је отпевала. Само једно ваља нам приговорити: Серполета кад у трећем чину ступи на позорницу, као грофица Лисенај мора бити карикирана, а томе није одговарала ни игра ни тоалета гђице Прикрилове. — Гђица Крамбергерова (Жермена) певала је читаво вече великим чувством и жаром; њезин звучни и доста обсежни глас славно је јуче потпуно победу. Одмах иза легенде о звону, добија бурно пљескање, не мање после романце у другом чину. У прози није била госпођица тако сретна.

Г. Антон, као обично, свесно је решио улогу. Улога грофа корнелијског није писана за г. Антона. Он се није нашао у свом елементу. Валцер у првом чину испевао је ваљано. Потпуно уснешу шкодио му је то, што, како нам се чинило, није баш посве био при гласу. У прози је г. Антон гдеđe запињао.

Штотпуно је задовољио своју улогу и с музикалне и с драмске стране г. Дескашев (Грениш). Г. Дескашев напредује сваким даном. Он је изврсно приказао страшишцу Грениш-а, и премда му глас јуче није био потпуно чист, отпевао је он ипак све своје пијесе ваљано. Романцу у првом чину певала је с осећајем и тачно, за чега га опћинство и награди. Терцет са Серполетом и с уредником (г. Бан) у другом чину, скватно је једини г. Дескашев. Мање је сретан био у дуету с г. Сајевићем, но ту му је много шкодио несрећни положај у окну. Валцер отпевао је како ваља, тако, да му је опћинство веома повлађивало, те је морао и на бурни пљесак поновити. Баш код тога вальцера мало сувише чуо се оркестар; кларинети, виолине и флауте натицали су се ко ће јаче. Једном речи првенство ове представе иде г. Дескашева.

Г. Бан — уредник — био је добар, само није знао своје улоге, те је шаптаоцу задавао много послана.

Музикални ансамбл текао је глатко, драматички пак управо храпаво. Требало би гдеđe прозу скратити; тиме би, како већ рекосмо, опера много добила. — Зборови беху изврсно увеђани, па и они су стекли аплауз у другој промени првога чина. Оркестар био је добар, само би местоимице више морао свирати пијано.

Mise-en-scene, костими и нове декорације задовољили су. Надамо се, да ће опера идући пут и у драмском по гледу савршенија бити.

На послетку опизити нам је, да се „звона“ иза кулица нису ни чула. Кућа била је дупком пуна, те је много повлађивала првим сплачама.“

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

38. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 28.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 20. ЈАНУАРА 1882:

И И Г А Н И Н

ПОЗОРИШНА ИГРА У 3 ЧИНА, С ПЕВАЊЕМ И ИГРАЊЕМ, НАПИСАО Е. СИГЛИГЕТИЈА, СРБИО
Ј. М. ШИМИЋ, ЗА СРПСКУ ПОЗОРНИЦУ УДЕСИО А. ХАЦИЋ, МУЗИКА ОД А. МИЛЧИЋОГ.

ОСОБЕ:

Градић, спахија	.	Р. Поповић.
Глиша Краткић, богат тежак, нежењен старкеља	.	Банковић.
Ђорђе, његов синовац	.	Барбарић.
Макса, тежак	.	Јовановић.
Ракила, његова жена	.	Д. Ружићка.
Евица, њена кћи из првога брака	.	Л. Хадићева.
Живко, циганин	.	Лукић.
Петко, његов син	.	Добриновић.
Ружица, његова кћи	.	М. Рајковићка.
Јевта, спахински пандур	.	Димитријевић.
Кишбиров	.	Рашић.
Анка	.	С. Димитријевићка.
Сара	.	Д. Адамовићева.
Пела	.	Ј. Поповићева.
Кум	.	Станојевић.

Збива се у градићевом селу.

У суботу 23. јануара по други пут: „ВЕЛИКОVAROШANI“. Шала у 4 чина, написао др. Ј. Б. Швајцер, превео П. Ј. Мостић.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

Болује: БОСИЉКА ХАЦИЋЕВА.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК ОКО 10 САХАТА.